

## תוכניות עמיתיות המחקר של מרכז זלמן שזר – מחזור תשפ"ז

### יפו – השער לארץ ישראל

#### העליות היהודיות המוקדמות מצפון אפריקה ותרומתן להתפתחות העיר יפו וארץ ישראל

**"חיי ותקונם בעבודה, בעמל, ביצירה ובבנין [...] על האדמות לטובת עמנו וארצנו"**

יוסף אליהו שלוש, פרשת חיי, פתח דבר

אנו שמחים להודיע על קבוצת מחקר חדשה של מרכז זלמן שזר בנושא העליות המוקדמות ליפו ולערי הקודש מצפון אפריקה ותרומתן להתפתחות העיר וארץ ישראל.

באמצע המאה התשע עשרה התקיימה עלייה של משפחות יהודיות מצפון אפריקה לארץ ישראל. עולים אלו הקימו ביפו קהילה פורצת דרך שהפכה את העיר משער כניסה בלבד למרכז עירוני, חקלאי וציוני תוסס. חברי הקהילה רכשו אדמות, נטעו את הפרדס העברי הראשון, הניחו את התשתית להקמת מקווה ישראל והמושבה פתח תקווה, והם אשר סייעו לקליטת אנשי העלייה הראשונה – ובכך עיצבו את שורשי התחייה הלאומית עשרות שנים לפני העליות המאורגנות.

התוכנית תהווה מסגרת עבור חוקרות וחוקרים בשלב הדוקטורט והבתר-דוקטורט. התוכנית מבקשת להאיר מחדש את תרומתה של עלייה זו ולבחון את זיקתה לעליות מוקדמות נוספות, לצרף פרק מפתח לאתוס הציוני, ולבחון מנעד נושאים: תהליכי הגירה ודמוגרפיה, הנהגה רוחנית וקהילתית, חינוך ומוסדות קהילתיים, יחסי גומלין בין-קהילתיים, יוזמות חקלאיות וכלכליות, ומעמד משפטי ותרבותי. כל זאת באמצעות סדרת מפגשים, פגישות עם חוקרים מובילים, סיור לימודי וכנס מסכם.

#### מטרות התוכנית

- **בניית קהילת חוקרים:** יצירת קהילה דינמית ותומכת עבור חוקרים בראשית דרכם המתמקדים בחקר יפו, העליות מצפון אפריקה והמרחב העות'מאני באמצע המאה ה-19. התוכנית מבקשת לשים דגש מיוחד על שיח בין-תחומי, הפריה הדדית והצבת תיאוריות אל מול מקרי בוחן מהשטח.
- **העמקת הידע ותרומה אקדמית לקידום חקר הקהילות היהודיות:** בחינת מקומן של העליות מצפון אפריקה כתשתית מוקדמת לפעילות הציונית, והבנת תרומתן להרחבת מעגל השותפים לבניית הארץ והחברה בישראל. בחינת תפקידן של יפו וערי הקודש האחרות כצמתים תרבותיים, כלכליים ולאומיים, וכמוקדים של צמיחה עירונית וחקלאית במרחב.
- **עידוד לכתובת מאמרים אקדמיים** העוסקים בשאלות המחקר שיידונו בסדנה.

## פרטי התוכנית

- התוכנית תכלול שמונה מפגשים שיתקיימו באופן היברידי (משולב) פנים אל פנים במשרדי מרכז זלמן שזר בירושלים, בלמידה מרחוק (בזום) ובסיום.
- המפגשים יכללו מפגשי עמיתים שבהם יציג כל אחד מן המשתתפים בפני חברי הקבוצה נושא, מקור או סוגיה מחקרית מתחום עיסוקו, ולצד הרצאות אורח של חוקרים מובילים בתחום.
- מפגשי התוכנית יתקיימו בימי רביעי אחר הצהריים, אחת לשבועיים, לאורך שנת הלימודים האקדמית הבאה (תשפ"ז). משך כל מפגש כשעתיים.
- השתתפות בתוכנית תזכה את העמיתים במלגה על סך 5,000 ₪.

## דרישות התוכנית

- השתתפות בכל המפגשים.
- כל עמיתי המחקר יידרשו לקחת חלק פעיל בדיונים ולהציג במהלך המפגשים נושא אחד הקשור לתחום הסדנה.
- **סיום לימודי:** כחלק מהתוכנית ייערך סיום לימודי ביפו, שיאפשר לעמיתים לדון בנושאי המחקר של הקבוצה במרחב העירוני ההיסטורי.
- **כנס מסכם:** בסוף השנה יתקיים כנס מסכם במרכז שזר, שבו עמיתי המחקר יוכלו להציג את מחקריהם לצד הרצאות של חוקרים נוספים.
- הענקת מלגות עידוד נוספות לבוגרי הקבוצה שיפרסמו מאמרים אקדמיים בכתבי עת שפטים.

## הגשת מועמדות

תלמידי דוקטורט בעלי הצעת מחקר מאושרת וחוקרים בשלב הבתר דוקטורט, מוזמנים להגיש את מועמדותם. אנו מעודדים הגשת מחקרים מדיסציפלינות שונות (היסטוריה, ארכאולוגיה, גיאוגרפיה היסטורית, סוציולוגיה, תרבות ועוד), ובלבד שישנה זיקה בין החוקרים ומחקריהם לסוגיות שבהם תעסוק קבוצת המחקר.

## על המועמדים להגיש:

1. תוכנית מחקר מפורטת (עמוד אחד).
2. מכתב נלווה המסביר את החיבור לנושאי התוכנית (עמוד אחד).
3. קורות חיים.
4. עבוד דוקטורנטים/ות – אישור הצעת המחקר.
5. שני מכתבי המלצה (אחד מהם ממנחה הדוקטורט).

את המסמכים יש **להעלות כאן** עד לתאריך **22.10.2026**.  
ההצעות יוערכו על ידי ועדה מקצועית שתבחן את מקוריותן, מצוינות אקדמית והתאמתן ליעדי התוכנית.  
תשובות יישלחו למועמדים עד לסוף חודש אוקטובר 2026.  
שאלות ניתן לשלוח ל: [aaron@shazar.org.il](mailto:aaron@shazar.org.il)

**מנחת הקבוצה:** ד"ר לילך תורג'מן